

https://doi.org/10.31516/2410-5325.064.13

УДК: 008:351.855-025.12

Т. В. Калита, кандидат економічних наук, доцент кафедри культурології та філософської антропології, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ
t.v.kalita@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4723-0236>

Т. В. Заряжко, аспірант кафедри культурології та інформаційних комунікацій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

zaryazhko94@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2929-8747>

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Розглянуто застосування у сфері культури проектної діяльності, різні рівні установ держави, іноземні організації та представництва, які проводять конкурси щодо проектів в Україні у сфері культури, стратегію та цілі держави до напрямів загальнодержавного розвитку, види та рівні проектів, способи фінансування та реалізації. Зазначено, що значна кількість проектів є культурно-дозвіллевими, невелика кількість проектів — патріотичні або з орієнтацією на потреби інклюзії, поодинокі проекти спрямовані на студентів. Розглянуто проектну діяльність в Україні на мікро- та макрорівнях, за державними програмами, у напрямі культурології, динаміку запиту громадськості на проекти у сфері культури.

Ключові слова: *проектна діяльність, сфера культури, проектна культура, проект.*

Т. В. Калита, кандидат экономических наук, доцент кафедры культурологии и философской антропологии, Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, г. Киев

Т. В. Заряжко, аспирантка кафедры культурологии и информационных коммуникаций, Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств, г. Киев

ПРИМЕНЕНИЕ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СФЕРЕ КУЛЬТУРЫ

Рассмотрены применение в сфере культуры проектной деятельности, различные уровни учреждений государства, иностранные организации и представительства, которые проводят конкурсы по проектам в Украине в сфере культуры, стратегии и цели государства, направленные на общегосударственное развитие, виды и уровни проектов, способы финансирования и реализации. Отмечено, что значительное количество проектов является культурно-досуговыми, небольшое количество проектов — патриотическими или с ориентацией на нужды инклюзии, одиночные проекты направлены на студенчество. Рассмотрены проектная деятельность в Украине на микро- и макроуровнях, по государственным программам, в направлении культурологии, динамика запроса общественности на проекты в сфере культуры.

Ключевые слова: проектная деятельность, сфера культуры, проектная культура, проект.

T. V. Kalyta, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Cultural Studies and Philosophical Anthropology, National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv

T. V. Zariashko, postgraduate student, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts, Kyiv

APPLICATION OF PROJECT ACTIVITIES IN CULTURE

The purpose of the article is to consider an issue of application of project activities in culture.

Research methodology. The study is based on the combination of methods: systemic, sociocultural approach, the fundamental tenets of the theory and history of culture management. The authors use general scientific and interdisciplinary methods of research: analysis and synthesis, induction and deduction, comparison, generalization, formalization.

Results. The paper studies various levels of public institutions, foreign entities and representative offices holding competitive selections for the cultural projects in Ukraine, the strategy and goals of the state regarding the growth options, types and levels of projects, methods of funding and implementation. It is noted that significant number of projects are of cultural and recreational nature, the small number of projects are patriotic or with a focus on the needs of inclusion, singular student projects.

Novelty. An attempt is made at considering the project activities in Ukraine on micro-and macro-levels based on the state programs in culturology. The dynamics of public demand for the cultural projects is found out.

The practical significance. Recently there has been a shift in cultural demand from the ethnic and traditional to the post-modern and festival with a build-up of civilian considerations. Therefore, there is a need to engage culturology as a reflection mechanism of the current situation, the circulation of symbols and dynamics of tastes as well as its consideration within the framework of state strategies and decentralization in the implementation of cultural projects.

Keywords: *project activities, cultural area, project culture, project.*

Постановка проблеми. Сфера культури нині є постійно змінною і адаптується до формування нових цінностей та вимог суспільства. Інноваційність і креативність сучасності виявляються в практичному застосуванні через проектну діяльність. Проект є реакцією на запит суспільства та спроможність культури до творення нового продукту. Можливість застосування проектної діяльності в культурі уособлює відносини між усіма суб'єктами, які є в середовищі культури.

Актуальність обраної теми зумовлена соціокультурним, теоретико-методологічним, історіографічним та прикладним чинниками. Суспільний фактор значущості дослідження продиктований інтенсивним долученням української культури до царини вільного ринку, де культурні форми перетворюються на символічні товари, що виробляються на

основі попиту. Звідси — потреба забезпечення актуальних форм функціонування культурної спадщини, здатних до її підтримки в умовах жорсткої комерційної конкуренції. Теоретико-методологічний чинник актуальності зумовлений недостатньою кількістю базових культурологічних досліджень, що адаптують економіку до царини гуманістики на основі принципу міждисциплінарності. Зокрема це пов'язане із відсутністю достатньо розробленої концептосфери проектної діяльності. Проект, як вже існуючий інструмент, має вимоги, правила та особливості до написання. Соціокультурні проекти, зазвичай, орієнтовані на соціальний запит, який вирішує певне соціальне завдання чи певну проблему. Вимоги до проектів сфери культури визначаються в орієнтації їх до напрямів мистецтва, культурної спадщини, літератури, креативних індустрій тощо, тобто розвитку культурного продукту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні десятиріччя з'явилося чимало публікацій, дисертацій і науково-методичних праць, присвячених обраній темі. Теоретико-методологічні основи проектування у сфері культури розроблені в розвідках П. С. Гуревич, Л. Н. Коган, Е. З. Маркарян, В. М. Межуєва, М. Б. Гнедовського, С. Е. Зуєва, В. Л. Глазичева, А. П. Маркова, В. П. Лукова, І. П. Петрової, К. Ф. Грея та ін. Для розуміння сфери діяльності, головних функцій та поставлених цілей культурного проектування доцільно розглянути різні підходи сучасних філософів, культурологів, соціологів, безпосередньо задіяних у цій сфері.

Історіографічний чинник актуальності відображає ступінь опрацювання проблеми в літературі соціологічного, економічного, філософського спрямування, де означено комунікативні та організаційні аспекти проектування за умов недостатньої вивченості його смислових параметрів. Поняття «проектної культури» сформульовано В. Сидоренко та А. Брехунцем як «<...> рівень розвитку перетворювальної діяльності людини, який виражено у сукупності досягнутих технологій матеріального і духовного виробництва, який дозволяє йому ефективно брати участь у сучасних технологічних процесах на основі гармонійної взаємодії з природою, суспільством і технологічним середовищем, тобто комфортність тріади: природа — суспільство — техносфера» (Сидоренко, 2013, с. 270–278).

Соціально-культурне проектування, як різновид науково-практичної діяльності, головною метою якої є реконструювання, удосконалення та створення соціально-культурних об'єктів, у своїх розвідках представляють Г. Антонюк, В. Глазичев, І. Ляхов (Петрова, 2007, с. 330). Подібною є думка Д. Дондурейя: «соціально-культурне проектування як створення нових або перебудова вже існуючих організаційних струк-

тур (окремих закладів, системи управління, принципів діяльності, самостійних програм)» (Дондурей, 1986).

Соціально-культурне проектування інакше розуміють Т. Дридзе та Е. Орлова. На їхню думку, під «соціально-культурним проектуванням» слід розуміти як соціальну технологію, що дозволяє здійснювати аналіз соціально-культурних проблем та знаходити шляхи їх вирішення (Дридзе, Орлова, 1995).

А. Марков та Г. Бірженюк пропонують власний підхід до розуміння СКП, визначаючи поняття як цілеспрямований процес соціально-культурної комунікації, орієнтований на спільне конструювання способів та зразків подолання значущих для особистості та суспільства проблем (Маркова, Бірженюк, 1998, с. 125).

У результаті аналізу вищезапропонованих визначень можна зазначити, що під проектною діяльністю у сфері культури слід розуміти організаційну діяльність, спрямовану на розробку та реалізацію заходів щодо ефективного вирішення актуальних проблем культури, застосовуючи сучасні технології та соціально-культурні комунікації між державою й громадянами в організаційних структурах різного рівня.

Практична складова, а саме фактичне використання проектів (проблема) для реалізації у сфері культури є хаотичною. Існують державні та комерційні установи різного рівня, різних типів фінансування, які координують такі проекти, але не всі вони зорієнтовані на сферу культури, тому питання прикладної реалізації проектною культурі потребує систематизації і виокремлення в межах нього ключових питань.

Мета статті — здійснити прикладний культурологічний аналіз проектною діяльності у сфері культури, результатів діяльності організацій, які проводять конкурси, рівнів, типів, де застосовуються культурні проекти.

Виклад основного матеріалу. Розвиток культури передбачено Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 р. (від 6 серпня 2014 р.), у якій постає питання культурного простору, інноваційної культури, збереження культурно-історичних цінностей, захисту культурних прав громадян тощо. «Операційні завдання стратегії визначають соціокультурний розвиток, а саме: створення, розвиток та збереження мережі закладів культури (мистецтва та музейної справи) в регіонах; забезпечення належного їх функціонування, надання культурних послуг мешканцям сіл та малих міст; сприяння консолідації та розвитку української нації, забезпечення прав громадян на свободу світогляду і віросповідання, зокрема національних меншин; модернізація мережі бібліотек за допомогою її інформатизації та формування єдиної електронної бібліотеки; використання ресурсу бібліотек для створення мережі

розширених центрів, надання культурних, освітніх та інших послуг, забезпечення надання бібліотеками послуг з використанням Інтернету» (*Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 р.*).

Основним завданням державної політики у сфері культури, як зазначено в Державній стратегії регіонального розвитку, є «рівномірне створення умов, необхідних для культурного розвитку громадян, розвитку розгалуженої системи центрів культури, закладів культури (бібліотеки, клубні заклади, театри, музеї)» (*Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 р.*).

Доречним прикладом реалізації цього завдання є проект кінотеатру в м. Умань. Реконструкцію кінотеатру «Комсомолец» розпочато в липні 2018 р. За попередніми розрахунками загальна вартість проекту-перебудови становитиме 16 млн грн. Проект перебудови передбачає як зовнішні, так і внутрішні роботи, повне перепланування приміщень з урахуванням обов'язкових соціальних стандартів: планування залів для людей з обмеженими фізичними можливостями, встановлення пандусів, а також залу, зі спеціально налаштованим звуком, адаптованим для дітей-аутистів.

Отже, наявні завдання 1 (Раціональне використання природно-ресурсного потенціалу, збереження культурної спадщини та найцінніших природних територій) та 2 (Соціокультурний розвиток) Державної стратегії регіонального розвитку спрямували розвиток проектів у сфері культури.

На *макрорівні держави* для проведення проектної діяльності держави у сфері культури існує Український культурний фонд (створено у 2017 р.), а також проекти Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

До конкурсу проектів регіонального розвитку, які можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу, у 2017 р. було подано 504 проекти, які мали відповідати завданням, що зазначені в Державній стратегії регіонального розвитку. Розглянувши ці проекти, культурологічний напрям мають 15% робіт, не всі області України подали на розгляд проекти у сфері культури. Більшість з поданих проектів спрямовані на розвиток туризму, і лише декілька стосуються розвитку закладів культури чи бібліотек. Слід зауважити, що від Черкаської області представлено комплексну програму «Умань — туристична перлина України», десять проектів. Міністерство освіти і науки надало проект «Міжрегіональний центр європейської освіти для сфери гостинності та туризму». Проекти, що були обрані, мають бути реалізовані до 2020 р. (*Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України*).

Концепція державних програм регіонального розвитку рекомендується до поповнення на основі надбань культурної регіоніки як пряму прикладну культурологію, що на базі конкретних етнографічних, статистичних та краєзнавчих матеріалів фіксує стан культури в тому чи іншому регіоні, локальні особливості ідентичності та спосіб життя, символіку і семантику місцевих культур. Одним із найяскравіших представників культурної регіоніки Чернігівщини є, зокрема, професор В. А. Личковах (2010), котрий займається розробкою історії ґештальтів краю, його мистецьких тенденцій, культурологічної герменевтики регіону та розвитку новітніх мистецьких форм, що передбачають синтез архаїчних традицій та інформаційних інновацій (етнофутуризму).

Розвиток культурних регіонів відповідає тенденціям еволюції сучасного світового співтовариства, що надає підтримку місцевостям на транснаціональному рівні на основі «резонансу локальностей» (Бауман, 2010) та єдності сучасного світу як системи. Регіоніка як напрям сучасних культурних студій базується на проєкті глокалізму — взаємодії глобальних та локальних традицій (Бек, Робертсон, 1999), що зафіксовано підтримуваним Microsoft ресурсом Global Forum, де на глобальному рівні репрезентовані можливості встановлення культурних зв'язків між містами-центрами регіонів країн.

На *мікрорівні держави* конкурсну діяльність стосовно проєктів проводять місцеві об'єднані територіальні громади (ОТГ), обласні державні адміністрації (ОДА) та інші структури. Розглянемо, для прикладу, «Громадський бюджет» — «інструмент прямої, електронної демократії, який розвиває культуру самоврядування, участі населення в розвитку міста, його пріоритетів, ефективності міського бюджету».

«Громадські бюджети» проводяться в Києві, Львові, Вишневому, Дніпрі, Полтаві, Кривому Розі, Черкасах, Хмельницькому, Тернополі, Мелітополі, Краматорську.

Порівняно з «Громадським бюджетом» Києва 2017 р. та 2018 р. помітно збільшення фінансування категорії «Культура, туризм». Два проєкти отримали фінансування і у 2017, і у 2018 рр.: це проєкт Міжнародного фестивалю дитячо-юнацької творчості «Сонячний каштанчик» та Radioday free open air в рамках святкування дня міста. І у 2017, і у 2018 рр. переможцями стали проєкти, база реалізації яких є НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», Суспільна платформа Колізей КПП (2017 р.) та «KPI Creative Tower» — творчий простір для творчих людей (2018 р.). Два проєкти 2018 р. стосувались бібліотек: «Цифрова бібліотека Києва» та «Створення бібліотеки аудіокниг шкільної програми українською».

Детальніше ознайомимось з іншими містами, де проводився «Громадський бюджет», з урахуванням на поділ — великі та малі міста.

У табл. 1 узагальнено інформацію з відкритих джерел щодо кількості проектів за категорією «Культура, туризм» у кількісному та вартісному виразі за 2017 та 2018 рр.

Таблиця 1

Громадський бюджет за категорією «Культура, туризм» у кількісному та вартісному вираженні за 2017 та 2018 рр.

	Подано проектів		Реалізовано проектів		Вартість реалізації проектів, грн	
	2018 р.	2017 р.	2018 р.	2017 р.	2018 р.	2017 р.
Київ	78	65	9	3	8 667 731	1 918 735
Одеса	25	—	3	—	13 905 200	—
Дніпро	15	84	10	12	1 146 153	2 380 055
Львів	10	14	2	0	995 599	0
Хмельницький	5	15	0	2	0	195 200
Тернопіль	11	15	4	3	3 272 630	2 052 800
Рівне	20	25	3	8	730 000	1 710 760
Мелітополь	11	11	1	1	74 963	75 000
Краматорськ	3	4	0	1	0	300 000
Загалом	178	233	32	30	8 063 006	8 632 550

Найбільше серед міст-мільйонерів було витрачено бюджетом Одеси на реалізацію 3 проектів у 2018 р. та 2 380 055 грн на 12 проектів у 2017 р. у м. Дніпро.

У Львові, як культурній столиці України, кількість поданих проектів за категорією «Культура, туризм» лише 10 та 14, у 2018 та 2017 рр. відповідно. І якщо у 2018 р. жоден проект не отримав фінансування, то у 2017 р. лише 2, загальною сумою до 200 тис. грн. на проект зі створення коворкінгу та арфи для музичної школи. Проекти 2018 р. міст Одеси та Дніпро мають туристичний напрям, крім того значна частина проектів м. Дніпро зорієнтована на музичний напрям.

Серед інших міст на категорію «Культура, туризм» витрачено найбільше Тернополем, який запровадив щорічний Міжнародний мистецький фестиваль «І». Серед переможців є проекти «Молодіжний Центр — відкрита платформа для комунікації, навчання та втілення

проектів» (2017 р.) та «Центр Молодіжного дозвілля» (2018 р.). У 2018 р. було два проекти, орієнтовані на кіно, — «Оновлення глядацького залу УД «ПЕРЕМОГА» та «Кіномайстерня». У Хмельницькому у 2017 р. перемогли 2 проекти, і обидва стосувались бібліотек «БібліоХаб: сучасний простір у центральній бібліотеці міста» та «Інформаційно-розважальний центр “Дитячий простір”» у бібліотеці № 12. Серед профінансованих проектів м. Рівне, частина соціальні, спрямовані на патріотичне виховання, на розвиток дітей або ураховують потреби людей з інвалідністю. Водночас більше половини проектів є фестивалями, ярмарками або іншими культурно-дозвіллевими заходами.

Стабільним є показник у м. Мелітополь. І у 2017, і 2018 рр. кількість проектів була однаковою, але проекти за змістом значно відрізняються. У 2017 р. створено «Першу безкоштовну Академію сучасного дитячого мистецтв “Art Lab”», а у 2018 р. реалізовано проект перебудови музею «Хто не знає свого минулого, не вартий свого майбутнього».

Найменше серед міст, розглянутих у участі Громадського бюджету, Краматорськ (розташоване неподалік проведення АТО) з населенням 155 тис. осіб. У 2018 р. з поданих чотирьох проектів жоден не отримав фінансування, напрям проектів — культура та туризм. У 2017 р. реалізовано проект «Облаштування “Скверу Матері”».

Незалежну проектну діяльність на території України, в рамках співпраці на державному рівні, проводять інші країни (США, Великобританія, Франція, Республіка Польща, Держава Ізраїль та ін.). Розглянемо деякі з них, як приклад їх впливу на проектну діяльність України у сфері культури.

«U-LEAD з Європою» проводить в Україні декілька програм, вони є дотичними до сфери культури, адже фактично сприяють зміні управлінських процесів, які впливають на розвиток сфери культури.

«U-LEAD з Європою» проводить програму в Україні з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку. Зі створенням багаторівневої системи управління (прозора, підзвітна, реагує на потреби громадян України).

Поліпшення якості надання адміністративних послуг для населення Програмою «U-LEAD з Європою» передбачає створення та модернізацію Центрив надання адміністративних послуг (ЦНАП), запуск ІТ-систем «Трембіта» та «Вулик» для е-урядування й ефективнішого надання громадянам послуг державного, регіонального та місцевого рівнів, що сприяє децентралізації в Україні, зумовлює доступність й ефективність надання послуг на місцевому рівні. Формування ОТГ дозволяє формувати місцеві бюджети та використовувати кошти громад на розвиток сфери культури (*U-LEAD з Європою*).

Станом на початок 2019 р. загальна кількість мешканців ОТГ становить 9 млн осіб (25,5% населення України), доходи місцевих бюджетів зросли у 3,4 раза з 68,4 млрд грн (2014 р.) до 233,9 млрд грн (2018 р.). Таким чином невеликі проекти дозвіллевої форми стало можливо проводити на місцях. Доступність взаємодії самоврядування і громадян спростило реакцію на запит громадян у культурній сфері.

Уважаємо за необхідне зазначити ще один напрям — Стратегію співпраці між Україною та USAID з питань розвитку у 2019–2024 рр. Угода укладена з метою співпраці для подальшого розвитку країни стосовно реалізації її економічного, політичного та суспільного потенціалу. USAID та уряд України визначили три першочергові завдання: розбудова політичної системи за безпосередньої участі громадян, формування ринкової економіки, а також допомога в реформуванні соціального сектора (*USAID. From the American people.*)

З позиції децентралізації, яка зараз проводиться в Україні, актуальним є питання «глокалізації», яке запропоновано Роландом Робертсоном. На його думку, глобальні та локальні тенденції «зрештою взаємодоповнювані і взаємопроникають один в одного, хоча в окремих випадках можуть прийти в зіткнення» (Robertson, Knondker, 1999).

Глокалізацію не слід розуміти як збереження місцевих особливостей, які мали місце «до глобальної епохи». Вона виводить ці особливості з-під впливу національних держав безпосередньо в глобальний світ, забезпечуючи розвиток водночас на світовому, регіональному та місцевому рівнях. На багатьох континентах розвиваються особливі економічні зони, які об'єднують регіони, юридично належать до різних держав, але практично набагато сильніше пов'язані між собою.

Немало проектів ініційовано та фінансується Британською Радою в Україні (British Council). Британська Рада — це міжнародна організація, що представляє Сполучене Королівство в галузі освіти і культури. На території України British Council працює з 1992 р., має представництва в містах-мільйонниках — Києві, Донецьку, Львові та Одесі.

Окремим напрямом, що активно розробляється та впроваджується Британською Радою в Україні, є мистецтво, освіта та культура. Мистецька програма в Україні зосереджена в чотирьох сферах: театр і танець, кіно, сучасне образотворче мистецтво та музика.

У 2018 р. в Україні завдяки більшій кількості нових проектів розширено мистецьку програму, залучено нові сектори та значно збільшено коло партнерів. У напрямі «Образотворче мистецтво» реалізовано SWAP: UK/Ukraine Residency Programme (SWAP: UK/Ukraine — щорічна програма резиденцій Британської Ради в Україні для художників та кураторів).

Висновки. Отже, проектна діяльність у сфері культури в Україні представлена реалізацією на декількох рівнях. Макрорівень — для проведення проектної діяльності держави у сфері культури існує Український культурний фонд (створено у 2017 р.), а також проекти Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

Мікрорівень, представлений конкурсною діяльністю за проектами, проводять місцеві об'єднані територіальні громади (ОТГ), обласні державні адміністрації та інші структури.

Розглянуто, які саме проекти категорії «Культура, туризм» обрані методом голосування як найкращі і реалізовані. Більше половини проектів є культурно-дозвіллевими та зорієнтованими на туризм. Невелика кількість проектів — патріотичні або зі зважанням на потреби інклюзії. Ураховуючи особливість співпраці України та інших країн, проектна діяльність у сфері культури також реалізується іншими організаціями і представництвами.

Способи реалізації культурного проекту та його ефективність визначаються вподобаннями громадян, що формуються на основі символів культури та визначають бюджетні дотації. Останнім часом спостерігається зміна культурного попиту з етнотрадиційного на постмодерно-фестивальний, з нарощуванням громадянської складової. Отже, можна відзначити важливість залучення культурології як способу рефлексії поточної ситуації, циркулювання символів та динаміки вподобань для підведення теоретичної бази під певний проект.

Ураховуючи організаційну діяльність, спрямовану на розробку та реалізацію заходів щодо ефективного вирішення актуальних проблем культури, застосовуючи сучасні технології та соціально-культурні комунікації між державою та громадянами в організаційних структурах різного рівня, **перспективи подальших досліджень** полягають у розгляді взаємозв'язку запиту громадян та громад у сфері культури.

Список посилань

- British Council. Британська рада в Україні.* Узято з <https://platform.org/organizers/4cd9632c8b0f1/>
- U-LEAD з Європою.* Узято з <https://decentralization.gov.ua/cnap/prohrama-u-lead-z-evropoiu-f/>
- USAID. From the American people.* Узято з <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/history>.
- Бауман, З. (2004). *Глобализация. Последствия для человека и общества.* Москва: Издательство: Весь Мир, 188.
- Глазычев, В. (2003). *Глубинная Россия: 2000-2002.* Москва: Новое издательство, 328
- Гнедовский, М. (2003). *Культура и экономика.* Культурное многообразие, развитие и глобализация: По результатам дискуссий круглого стола. Москва,

101–102.

- Громадський бюджет м. Київ*. Узято з <https://gb.kyivcity.gov.ua/pages/history>
- Громадський бюджет м. Дніпро*. Узято з <https://adm.dniprorada.gov.ua/>
- Громадський бюджет м. Одеса*. Узято з <https://citizen.odessa.ua/projects/>
- Громадський бюджет м. Львів*. Узято з <https://lviv.pb.org.ua/>
- Громадський бюджет м. Хмельницький*. Узято з <https://gp.khm.gov.ua/>
- Громадський бюджет м. Тернопіль*. Узято з <https://pb.rada.te.ua/>
- Громадський бюджет м. Рівне*. Узято з <https://rivne.pb.org.ua/>
- Громадський бюджет м. Мелітополь*. Узято з <https://melitopol-online.gov.ua/>
- Громадський бюджет м. Краматорськ*. Узято з <https://kramatorsk.pb.org.ua/>
- Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року*. Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>.
- Дондурей, Д. (1986). *Социальное проектирование в сфере культуры: методологические проблемы*. Москва, 30–51
- Дридзе, Т., Орлова, Э. (1995). *Основы социокультурного проектирования*.
- Зуев, С. (2003). *Социокультурное проектирование: Анализ ситуации, постановка проблемы*. Справочник руководителя учреждения культуры. 1, 43–47.
- Личковах, В. (2010). Універсализм і регіоніка в сучасній етнокультурології. *Культурологічна думка*. 2, 48–53. Узято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kultdum_2010_2_9.
- Марков А., Бирженюк Г. (1998). *Основы социокультурного проектирования*. СПб., 290
- Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Узято з: <http://www.minregion.gov.ua/decentralization/http-www-minregion-gov-ua-wp-content-uploads-2017-09-zaklyuchenie-png/>
- Петрова, І. (2007). *Проективання в соціокультурній сфері*. навч. посіб. Київ: КНУКіМ, 372
- Робертсон, Р. (1999). *Беседы о глобализации: Предварительные рассмотрения*. Л., Издание 13, В-1, 25–40.
- Сидоренко, В. (2013). Сутність поняття проектної культури. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди»*. Вип. 28(1), 270–278. Узято з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gvpdpu_2013_28_1_54

References

- British Council. Official site*. Retrieved from <https://platfor.ma/organizers/4cd9632c8b0f1/> [in English].
- U-LEAD with Europe. Official site*. Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/snap/prohrama-u-lead-z-yevropoiuf/> [in English].
- USAID. From the American people. Official site*. Retrieved from: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/history/>. [in English].
- Bauman, Z. (2004). *Globalization. Consequences for the person and society*. Moscow: All World. 188 p. [in English].

- Glazychev, B. (2003). *Deep Russia: 2000-2002*. Moscow: New publishing house. p. 328 [in Russian].
- Gnedovsky, M. (2003). *Culture and Economics*. Moscow., pp. 101–102 [in Russian].
- Public budget of Kyiv*. Retrieved from <https://gb.kyivcity.gov.ua/pages/history> [in Ukrainian].
- Public budget of Dnipro*. Retrieved from <https://adm.dniprorada.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Public budget of Odessa*. Retrieved from <https://citizen.odessa.ua/projects/> [in Ukrainian].
- Public budget of Lviv*. Retrieved from <https://lviv.pb.org.ua/> [in Ukrainian].
- Public budget of Khmelnytskyi*. Retrieved from <https://gp.khm.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Public budget of Ternopil*. Retrieved from <https://pb.rada.te.ua/> [in Ukrainian].
- Public budget of Rivne*. Retrieved from <https://rivne.pb.org.ua/> [in Ukrainian].
- Public budget of Melitopol*. Retrieved from <https://melitopol-online.gov.ua/> [in Ukrainian].
- State Strategy for Regional Development up to 2020*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Drydze, T., Orlova, E. (1995). *Fundamentals of socio-cultural design*. Moscow, [in Russian].
- Zuev, S. (2003). *Socio-cultural design: Analysis of the situation, problem statement*. 1, P. 43–47 [in Russian].
- Lychkovakh, V. (2010) Universalism and the region in modern ethnocultural studies. *Cultural thought*, 2. P. 48–53. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kultdum_2010_2_9 [in Ukrainian].
- Markov, A., Birzhenyuk, G. (1998). *Fundamentals of Socio-Cultural Design*. St. Petersburg. 290 p. [in Russian].
- Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services of Ukraine*. Retrieved from: <http://www.minregion.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Petrova, I. (2007). *Designing in the socio-cultural sphere: teaching manual*. Kyiv: KNUCiM. p. 372 [in Ukrainian].
- Robertson, R., Knondker, H. (1999). *Discourses of globalization: Preliminary considerations*, Vol. 13, 1. 25–40 [in English].
- Sidorenko, V. (2013). Essence of the notion of design culture Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University. *Pedagogy. Psychology. Philosophy*. Issue 28 (1). 270–278. Retrieved from <http://nbuv.gov.ua/UJRN/> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 13. 03. 2019 р.